

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี ระเบียบข้อกฎหมาย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาบทบาท ของหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น ในการร่วมจัดการขยะกับประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองง่า จังหวัดลำพูน ครั้งนี้มีทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 นโยบายที่เกี่ยวกับการจัดการกำจัดขยะมูลฝอย

พระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ. 2496 ส่วนที่ 3 มาตรา 50 ได้กำหนดหน้าที่ของเทศบาลไว้ว่าเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร มีหน้าที่ที่ต้องทำในเขตเทศบาลหลายประการ โดยเฉพาะตามมาตรา 50 (3) กำหนดหน้าที่ไว้ว่าต้องรักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

การกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลในเขตเทศบาลจึงเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่บังคับให้เทศบาลทุกเทศบาลพึงปฏิบัติ แต่เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลนั้น เป็นรูปแบบการปกครองราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งมอบอำนาจให้คณะผู้บริหารราชการส่วนท้องถิ่น อันได้แก่ นายกเทศมนตรี และเทศมนตรีของแต่ละเทศบาล ได้มีอำนาจอิสระพอสมควรที่จะบริหารกิจการเทศบาลให้เป็นไปตามนโยบายทางการเมืองที่ให้ไว้ต่อประชาชนภายในท้องถิ่น และบริหารกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ โดยหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางจะมีหน้าที่เพียงควบคุมดูแลการดำเนินกิจการเทศบาล ให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมายข้อบังคับที่วางไว้เท่านั้น ทั้งในด้านนโยบายการบริหาร ด้านระเบียบการคลัง ด้านการบริหารงานบุคคล เป็นต้น

สำหรับในเรื่องการกำจัดขยะมูลฝอยนั้น ส่วนกลางหรือกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่เพียงแต่คอยควบคุมให้เทศบาล ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายบังคับไว้คือ การกำจัดมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลรวมทั้งควบคุมดูแลผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นแก่ประชาชน อันเนื่องมาจากการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล เช่นกองมูลฝอยส่งกลิ่นเหม็นรบกวนประชาชน เป็นต้น ก็อาจจะสั่งการให้เทศบาลรีบดำเนินการแก้ไขให้ถูกสุขลักษณะต่อไป นอกจากนั้น ก็อาจจะแนะนำด้านวิชาการที่เหมาะสมให้กับเทศบาล เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติด้วยสำหรับวิธีการกำจัด การบริหารงานกำจัดมูลฝอย และงบประมาณอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเรื่องที่เทศบาลแต่ละแห่งมีอำนาจอิสระพอสมควรที่จะบริการกิจการในด้านนี้ ตามที่ไม่ขัดต่อระเบียบกฎหมาย และข้อบังคับ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ทำการศึกษาระบบการจัดการขยะมูลฝอย แบบครบวงจรจากผลการศึกษา พบว่าองค์ประกอบขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่ประกอบด้วย เศษอาหาร และเศษพืช

ร้อยละ 65 เศษวัสดุที่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ร้อยละ 30 ขยะอื่น ๆ ร้อยละ 5 ผู้ศึกษาได้กำหนด ให้มีการจัดระบบการจัดการขยะมูลฝอยเป็นแบบครบวงจร โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) ศูนย์รีไซเคิลในบริเวณสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง และระบบกำจัดมูลฝอยแต่ละหมู่บ้าน โดยศูนย์รีไซเคิลจะมีระบบกำจัดขยะมูลฝอย 3 ระบบ ตั้งอยู่ในบริเวณศูนย์ฯ คือ ระบบหมักทำปุ๋ย ระบบแยกวัสดุรีไซเคิลและระบบฝังกลบ ซึ่งศูนย์ดังกล่าวสามารถรองรับปริมาณขยะมูลฝอยจากสถานีเกษตรหลวงอ่างขางและหมู่บ้านข้างเคียง ได้แก่ บ้านคุ้มและบ้านปางม้า ซึ่งมีประมาณ 1 ตันต่อวัน (2) ส่วนระบบกำจัดมูลฝอยแต่ละหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านขอบด้ง บ้านนอแล และบ้านหลวง จะดำเนินการกำจัดในแต่ละหมู่บ้าน เนื่องจากตั้งอยู่ไกลสถานีเกษตรฯ

โดยระบบที่ใช้จะเป็นรูปแบบขนาดเล็ก ได้แก่บ่อหมักปุ๋ยขนาดเล็กกลองใส่วัสดุรีไซเคิลและบ่อฝังกลบขนาดเล็ก ซึ่งมีการออกแบบให้สามารถรองรับปริมาณขยะมูลฝอยของแต่ละหมู่บ้าน (รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมภาคเหนือตอนบนปี 2544, สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 10, กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2544: 5-11)

2.2 พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535

กฎหมายนี้ยกเลิก พ.ร.บ. สาธารณสุข พ.ศ.2484 และพ.ร.บ. ควบคุมการใช้อุจจาระและปัสสาวะ พ.ศ.2480 โดยขยายขอบเขตการดูแลกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสาธารณสุขให้กว้างขวางมากขึ้นรวมทั้งกำหนดมาตรการกำกับดูแล และป้องกันเกี่ยวกับการอนามัยสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอและมีประสิทธิภาพมากขึ้น กฎหมายบัญญัติให้ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวางในการดูแลในเรื่องสุขลักษณะของอาคาร การห้ามก่อ “เหตุรำคาญ” รวมทั้งการดูแลและบำรุงรักษา ทางน้ำ ทางบก ทางระบายน้ำ คูคลอง และสถานที่ต่าง ๆ ให้ปราศจากเหตุรำคาญ การควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ การควบคุมกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ การอนุญาตและกำกับดูแลการตั้งตลาด สถานที่จำหน่ายอาหารและสถานที่เสวยอาหาร การควบคุมดูแลที่หรือทางสาธารณะเพื่อประโยชน์ใช้สอยของประชาชนทั่วไปรวมทั้งการห้ามหรืออนุญาตให้ผู้ใดจำหน่ายสินค้าในที่ทางสาธารณะ

ในด้านการกำจัดขยะและสิ่งปฏิกูล ราชการส่วนท้องถิ่นมีอำนาจออกข้อกำหนดห้ามการถ่ายเททิ้งสิ่งปฏิกูลในที่หรือทางสาธารณะ การจัดให้มีที่รองรับสิ่งปฏิกูลหรือขยะ กำหนดวิธีการเก็บขนและกำจัดสิ่งปฏิกูลรวมทั้งให้เจ้าของ หรือผู้ประกอบการอาคารปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ และกำหนดค่าธรรมเนียมในการให้บริการเก็บหรือขนสิ่งปฏิกูลหรือขยะ เป็นต้น ในส่วนของการดูแลเรื่องสุขลักษณะของอาคาร เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ประกอบการที่มีสภาพชำรุดทรุดโทรม หรือปล่อยให้สภาพทรุดโทรม จนอาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัยหรือไม่ถูกต้องด้วยสุขลักษณะของการใช้เป็นที่อยู่อาศัย จัดการแก้ไขเปลี่ยนแปลง

แปลงหรือถอนอาคารหรือจัดการอย่างอื่น เพื่อให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ สำหรับอาคารที่มีสินค้า เครื่องเรือน หรือสัมภาระสะสมไว้มากเกินไปจนเป็นเหตุเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ที่ให้โทษหรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ก็มีอำนาจในการออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้เกี่ยวข้องทำการแก้ไข เช่นกัน

มาตรา 25 และ 26 ซึ่งว่าด้วยเหตุรำคาญและการจัดการเหตุรำคาญก็ถือเป็นบทบัญญัติสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและชุมชน “เหตุรำคาญ” อาจประกอบด้วย (1) แหล่งน้ำ ทางระบายน้ำ ที่อาบน้ำ ส้วม หรือที่ใส่มูลหรือเถ้า หรือสถานที่อื่นใดซึ่งอยู่ในทำเลไม่เหมาะสม สกปรก มีการสะสมหรือหมักหมม สิ่งของมีการเททิ้งสิ่งใดจนเป็นเหตุให้มีกลิ่นเหม็นหรือละอองสารเป็นพิษ หรืออาจเป็นที่เพราะพันธุ์พาหะนำโรค หรือก่อให้เกิดความเสื่อม หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ (2) อาคารอันเป็นที่อยู่ของคนหรือสัตว์ โรงงานหรือสถานที่ประกอบกิจการที่ไม่มีการระบายอากาศ การระบายน้ำ การกำจัดสิ่งปฏิกูล หรือการควบคุมสารเป็นพิษ หรือมีแต่ไม่มีการควบคุมให้ปราศจากกลิ่นเหม็น หรือละอองสารพิษอย่างพอเพียงจนเป็นเหตุให้เสื่อม หรืออาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ (3) การกระทำใด ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดกลิ่น แสง รังสี เสียง ความร้อน สิ่งมีพิษ ความสิ้นสะเทือน ฝุ่นละออง เขม่า เถ้า หรือกรณีอื่นใดจนเป็นเหตุให้เสื่อมหรือเป็นอันตรายต่อสุขภาพ (4) เหตุอื่นใดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดกฎหมายให้เจ้าพนักงานท้องถิ่น (นายกเทศมนตรีในเขตเทศบาล ประธานกรรมการสุขาภิบาลในเขตสุขาภิบาล ผู้ว่าราชการจังหวัดในเขตองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้ว่า กทม. ในเขตกรุงเทพมหานคร ปลัดเมืองพัทยาในเขตเมืองพัทยา หัวหน้าผู้บริหารท้องถิ่นขององค์การปกครองท้องถิ่นอื่น ซึ่งในปัจจุบันรวมถึงประธานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขต อบต.) มีอำนาจห้ามผู้หนึ่งผู้ใดมิให้ก่อเหตุรำคาญดังที่กล่าวมา ตลอดทั้งดูแลบำรุงรักษาถนน ทางน้ำ ทางบก รางระบายน้ำ คูคลอง และสถานที่ต่าง ๆ ในเขตของตนให้ปราศจากเหตุรำคาญ ออกคำสั่ง เป็นหนังสือให้บุคคลที่เป็นต้นเหตุระงับหรือป้องกันเหตุรำคาญภายในเวลาอันสมควร หากไม่ปฏิบัติตามเจ้าพนักงานท้องถิ่น ก็มีอำนาจระงับเหตุรำคาญนั้นเอง หรือจัดการตามความจำเป็นโดยบุคคลที่เป็นต้นเหตุต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายสำหรับการนั้น

สำหรับการควบคุมการจัดตั้งตลาดหรือสถานที่จำหน่ายอาหารนั้น กฎหมายบัญญัติให้การจัดตั้งตลาดต้องได้รับอนุญาต จากเจ้าพนักงานท้องถิ่น นอกจากนี้เจ้าพนักงานท้องถิ่นยังมีอำนาจออกข้อกำหนดของท้องถิ่นเกี่ยวกับการกำหนดที่ตั้ง เนื้อที่ แพนผัง และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิ่งปลูกสร้างและสุขลักษณะ การจัดสถานที่ การวางสิ่งของ กำหนดเวลาเปิด และปิดตลาด แล้วปฏิบัติแก่ผู้รับใบอนุญาตในการดูแลรักษาความสะอาดเรียบร้อยภายในตลาดให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ และอนามัย เช่นเดียวกัน การจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหารหรือสถานที่สะสมอาหารในอาคารหรือพื้นที่ใดซึ่งมีพื้นที่เกิน 200 ตารางเมตร และมีใช้การขายของในตลาด การจำหน่ายสินค้าในที่หรือทางสาธารณะ ไม่ว่าจะโดยวิธีการจัดวางสินค้าหรือเรขาย ต้องได้รับใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น

เสียก่อน แต่ถ้าเป็นการจัดตั้งสถานที่จำหน่ายอาหารหรือสถานที่สะสมอาหารซึ่งมีพื้นที่ไม่เกิน 200 ตารางเมตร ผู้จัดตั้งมีหน้าเพียงแจ้งต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นเพื่อขอรับหนังสือรับรองการแจ้งเท่านั้น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายสาธารณสุขนี้ เจ้าพนักงานท้องถิ่น และเจ้าพนักงานสาธารณสุข (เจ้าพนักงานซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ปฏิบัติตาม พ.ร.บ. นี้) มีอำนาจออกหนังสือเรียกบุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำชี้แจง หรือส่งเอกสารหลักฐานใดเพื่อตรวจสอบ เข้าไปในอาคารหรือสถานที่ใด เพื่อตรวจสอบ หรือควบคุมให้เป็นไปตามข้อกำหนดแนะนำ ให้ผู้ได้รับใบอนุญาตหรือหนังสือรับรองการแจ้งให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขในใบอนุญาต หนังสือรับรองการแจ้ง หรือข้อกำหนด และเก็บหรือนำสินค้าหรือสิ่งของใด ๆ เป็นปริมาณตามสมควรเพื่อเป็นตัวอย่างในการตรวจสอบตามความจำเป็นได้ และในกรณีที่ผู้ดำเนินกิจการใด ๆ ปฏิบัติไม่ถูกต้องตาม พ.ร.บ. นี้เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจสั่งให้ไข หรือปรับปรุงให้ถูกต้องภายในกำหนดระยะเวลาตามสมควรได้ตลอดจนอาจสั่งให้หยุดดำเนินกิจการนั้นทันที เป็นการชั่วคราวจนกว่าจะเป็นที่พอใจแก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น นอกจากนี้ในกรณีที่ตรวจพบเหตุที่ไม่ถูกต้องหรือมีการกระทำผิดตาม พ.ร.บ. นี้หรือข้อกำหนดของท้องถิ่น เจ้าพนักงานสาธารณสุขสามารถแจ้งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่น เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไปโดยมิชักช้า หรือในกรณีที่เห็นว่าจะมีผลกระทบต่อประชาชน หรือจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อสุขภาพของประชาชน ให้เจ้าพนักงานสาธารณสุขมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้เกี่ยวข้องทำการแก้ไขหรือระงับเหตุนั้นได้ตามสมควร แล้วค่อยแจ้งให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นทราบต่อไป

ด้วยบทบัญญัติที่ครอบคลุมกว้างขวาง ในด้านสาธารณสุข และอนามัยสิ่งแวดล้อมตลอดจนอำนาจหน้าที่มากมายที่ให้แก่เจ้าพนักงานสาธารณสุขและเจ้าพนักงานท้องถิ่น พ.ร.บ. สาธารณสุข ถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับหนึ่งที่มีความสำคัญมากต่อการจัดการปัญหามลพิษ อย่างไรก็ตาม เท่าที่ผ่านมากฎหมายนี้ยังไม่มีบทบังคับใช้มากเท่าที่ควร อีกทั้งโทษที่กฎหมายกำหนดก็ต่ำเกินไป โทษสูงสุดตามกฎหมายนี้คือจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท และการฝ่าฝืนกฎหมายส่วนใหญ่มีโทษต่ำกว่านั้น เช่น การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานในการระงับเหตุ มีเพียงโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือนหรือปรับไม่เกิน 2,000 บาท หรือทั้งจำและปรับ หรือการฝ่าฝืนเงื่อนไขที่กำหนดในใบอนุญาตมีโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท เมื่อประกอบกับสภาพการณ์ที่ราชการส่วนท้องถิ่นมีภารกิจอื่น ๆ มากมายและมีกำลังคนน้อย จึงปรากฏว่ามีการละเลยกฎหมายสาธารณสุขโดยทั่วไป เว้นแต่ในกรณีที่ประชาชน ได้รับความเดือดร้อน และร้องเรียนกับเจ้าพนักงานเท่านั้น (สำนักนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2545: 268-269)

2.3 นโยบายและแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนในประเทศไทย

2.3.1 นโยบายการบริหารจัดการมูลฝอยชุมชนในประเทศไทย

1) ด้านนโยบาย

เพื่อให้การบริหารจัดการมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย โดยกำหนดรูปแบบการกำจัดมูลฝอยแบบศูนย์กำจัดมูลฝอย ที่ได้รับการศึกษาออกแบบ และก่อสร้างด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมมีระบบ และมาตรการป้องกันปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และประชาชน และยังสามารถรองรับปริมาณมูลฝอย จากชุมชนหลาย ๆ แห่งรวมกันซึ่งจะช่วยลดปัญหา การบริหารจัดการ ระบบแยกมูลฝอยแต่ละชุมชนไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปในอนาคต

- ควบคุมการผลิตมูลฝอยของประชาชน
- สนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และวิชาการแก่ท้องถิ่น เพื่อให้มีการจัดการมูลฝอยแบบครบวงจร ตั้งแต่การเก็บขน ขนส่ง และการกำจัดที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ
- ส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นมีความร่วมมือในการจัดการมูลฝอย โคนมุงเน้นรูปแบบศูนย์กำจัดมูลฝอยชุมชนรวม
- สนับสนุนให้มีกฎระเบียบ และเกณฑ์การจัดการมูลฝอยที่เหมาะสม เพื่อให้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถือปฏิบัติ
- ส่งเสริม และสนับสนุนให้องค์กรเอกชน และประชาชนที่ส่วนร่วมในการแก้ปัญหามูลฝอยมากขึ้น

2) เป้าหมาย

- ให้มีอัตราการผลิตมูลฝอย ไม่เกิน 1 กิโลกรัม ต่อคน ต่อวัน ภายใน ปีพ.ศ. 2544
- การใช้ประโยชน์จากมูลฝอยไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 และ 15 ภายใน ปี พ.ศ. 2544 และ พ.ศ.2549 ตามลำดับ
- ปริมาณมูลฝอยตกค้างในเขตเทศบาลไม่เกินร้อยละ 10 และ 15 ภายในปี พ.ศ.2544 และพ.ศ. 2549 ตามลำดับ
- ทุกจังหวัด มีแผนงานในการจัดการมูลฝอย ในรูปแบบศูนย์กำจัดมูลฝอย ส่วนกลางที่ท้องถิ่นต่าง ๆ สามารถใช้ร่วมกันได้ โดยจัดให้มีศูนย์กำจัดมูลฝอยไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของจำนวนจังหวัดทั้งหมดในปี พ.ศ.2549 (หรือ 39 จังหวัด)

3) มาตรการหลัก

- ให้มีการจัดตั้งศูนย์กำจัดมูลฝอยใช้ร่วมกันหลายชุมชน
- ส่งเสริมการลงทุนร่วมจากภาคเอกชนในการกำจัดมูลฝอย และการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์
- สนับสนุน ภาคเอกชน ดำเนินธุรกิจการจัดการมูลฝอย หรือติดตามตรวจสอบ

4) ใช้หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย

5) ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เกี่ยวกับอัตราค่าธรรมเนียม

6) ฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน

2.3.2 แนวทางการจัดการขยะมูลฝอย

โดยทั่วไปการจัดการมูลฝอยมีขั้นตอนต่างๆดังนี้

1) การเก็บขนขยะมูลฝอยในประเทศไทยมีอยู่ 2 วิธี

- วิธีเก็บโดยตรง คือ การขนส่งรถ และเจ้าหน้าที่ออกไปเก็บมูลฝอยยังที่อยู่อาศัยและสถานที่ต่าง ๆ ที่รถยนต์เก็บขนขยะสามารถเข้าถึงหรือให้เจ้าของมูลฝอยนำมูลฝอยจากที่อยู่อาศัยของตน มาใส่ยังรถยนต์เก็บขนขยะที่เล่นเข้าไปรับเอง แล้วนำขยะไปกำจัดตามวิธีการ
- วิธีเก็บโดยอ้อม หน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่จะนำถังรองรับมูลฝอยไปตั้งไว้ตามถนนสายต่าง ๆ และบริการที่มีมูลฝอยเป็นจำนวนมาก เช่นตลาดสดศูนย์การค้าและย่านชุมชนต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนที่ผ่านไปมาหรืออยู่ใกล้เคียงนำมูลฝอยมาใส่ในถังรองรับซึ่งมีขนาดต่าง ๆ กันเมื่อถังรองรับมูลฝอยเต็ม ก็จะมาเก็บไปทำการจัดการ

2) การกำจัดมูลฝอย แต่เดิมนั้นมีด้วยกัน 7 วิธี

- การย่อยสลายตามกระบวนการธรรมชาติหรือการหมักปุ๋ย
- การสร้างโรงงานเผามูลฝอย
- การนำไปเป็นอาหารสัตว์
- การนำกลับมาใช้ใหม่
- การนำมูลฝอยทิ้งไว้ตามธรรมชาติ
- การฝังกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล
- การนำไปทิ้งทะเล

แต่แนวโน้มของการกำจัดมูลฝอยในอนาคตจะเป็นการหลีกเลี่ยง หรือลดปริมาณมูลฝอยที่จะเกิดขึ้น นั่นเอง การก่อให้เกิดมูลฝอยน้อยลงและลดการเสี่ยงภัยจากมลภาวะที่เกิดจากมูลฝอยอันเป็นลักษณะของการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ซึ่งน่าจะเหมาะสมและถูกต้องกว่าการดำเนินที่ผ่านมานในอดีต

ดังนั้น การบริหารการจัดการมูลฝอยจะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ จะต้องเน้นการลดปริมาณมูลฝอยเป็นหลักตามแนวคิดสมัยใหม่ โดยมี 5 ขั้นตอน ในกระบวนการจัดการมูลฝอยเป็นลำดับ

ขั้นตอนที่ 1 การลดการเกิดมูลฝอย หรือ การลดมูลฝอยจากแหล่งที่เกิด มีแนวความคิดว่าเมื่อมูลฝอยไม่เกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นน้อยก็ไม่ต้องกำจัด หรือกำจัดน้อยเป็นการป้องกันในเบื้องต้นไม่ให้มีมูลฝอยเกิดขึ้น หรือเกิดขึ้นในจำนวนที่น้อยที่สุด นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด การเปลี่ยนแปลงของผู้ผลิตด้วยการออกแบบผลิตภัณฑ์กระบวนการผลิตหรือการใช้วัตถุดิบทดแทนเสียใหม่ให้เหมาะสม เป็นการลดทรัพยากรธรรมชาติและพลังงานที่ใช้ตลอดจนลดปริมาณมูลฝอย ซึ่งประหยัดงบประมาณในการกำจัดมูลฝอยที่เกิดขึ้นได้ในส่วนหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 2 การนำผลิตภัณฑ์มาใช้ซ้ำ คือ การนำเอาวัสดุเดิมที่มีอยู่มาใช้ซ้ำอีกครั้งหนึ่งในรูปแบบเดิม หรืออาจนำมาซ่อมแซมหรือนำมาใช้ประโยชน์อื่น ๆ แก่บุคคลอื่นอาจดำเนินการได้ใน 2 ช่วง

- ช่วงการผลิต เพื่อให้เหลือเศษ หรือของเสียจากวัสดุที่น้อยที่สุด หากหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็อาจนำเศษ หรือของเสียจากวัสดุนั้นกลับเข้าเป็นวัตถุดิบสู่การผลิตใหม่ ซึ่งง่ายได้วัตถุดิบที่ปราศจาก สิ่งปนเปื้อนและประหยัดงบประมาณการผลิต

- ช่วงการนำกลับมาใช้ซ้ำ เพื่อยืดอายุการใช้งาน หรือใช้ประโยชน์สูงสุดก่อนทิ้ง เช่น นำเอาขวดแก้ว หรือขวดพลาสติกมาบรรจุภัณฑ์ใหม่ หรือการนำกระดาษมาใช้สองหน้าเป็นต้น เป็นการประหยัดทรัพยากรธรรมชาติและพลังงานในการผลิตและลดการก่อเกิดมูลฝอยลงบางส่วน

ขั้นตอนที่ 3 การหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ ต้องแยกวัสดุที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำ ตามขั้นตอนที่สอง ได้ออกจากมูลฝอยแล้วรวบรวมหรือย่อยสลายวัสดุนั้นมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตใหม่ต่อไป คล้ายกับการนำกลับมาใช้ซ้ำ แต่ต้องนำวัสดุนั้นไปผ่านกระบวนการย่อยสลายวัสดุผสมกับวัตถุดิบ แล้วผ่านกระบวนการผลิตออกเป็นผลิตภัณฑ์ชิ้นใหม่ เช่น นำขวดหรือเศษแก้ว มาหลอมและผ่านเครื่องตามกระบวนการผลิตออกมาเป็นขวดแก้ว ในลักษณะหรือรูปแบบใหม่เป็นต้น เป็นการหมุนเวียนกลับมาผลิตใหม่ในลักษณะของการย่อยสลายตามกระบวนการธรรมชาติ

ขั้นตอนที่ 4 การฟื้นฟูประโยชน์จากขยะมูลฝอย เป็นการดึงเอาพลังงานจากมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ โดยใช้เป็นเชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าจากเตาเผามูลฝอย และเอาก๊าซที่เกิดขึ้นจากการหมักหมม ของมูลฝอยในหลุม เช่น ก๊าซมีเทน เป็นต้น มาใช้ประโยชน์ การเผามูลฝอยนี้จะก่อให้เกิดมลภาวะทางอากาศได้ และการสร้างเตาเผาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงนั้นต้องใช้งบประมาณสูงมากและไม่สามารถทำให้มลภาวะหมดสิ้นไปได้

ขั้นตอนที่ 5 การกำจัดมูลฝอย ขั้นตอนสุดท้ายเพราะมูลฝอยที่เหลือจากการผ่านขั้นตอนทั้งสี่แล้ว จะต้องถูกกำจัดอย่างถูกวิธีให้หมดสิ้นไป โดยทั่วไปจะใช้วิธีฝังกลบ ซึ่งต้องเป็นไปตามหลักการ และถูกสุขลักษณะ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของสารพิษ หรือสารปนเปื้อนมิให้ไปสู่สิ่งแวดล้อม

2.4 มาตรการในการแก้ปัญหามูลฝอย

จากการศึกษาการแก้ปัญหาของเทศบาลในประเทศไทยทำให้ทราบว่าเทศบาล แต่ละแห่งจะมีปัญหาไม่เหมือนกันซึ่งมาตรการในการแก้ปัญหาของเทศบาลประกอบไปด้วยมาตรการ 4 ด้าน ดังนี้ (สำนักงานอนามัยและสิ่งแวดล้อม, 2544: 68-69)

2.4.1 ด้านการจัดการ

2.4.1.1 ควรจัดให้มี การทำแผนหลัก และแผนปฏิบัติการจัดการมูลฝอย ให้เหมาะสมแก่เทศบาล ของตนเอง ทั้งนี้ควรจัดทำแผนที่มีการคาดการณ์ไปสู่อนาคตด้วย

2.4.1.2 ควรกำหนดมาตรฐาน และเกณฑ์ปฏิบัติในการจัดการมูลฝอยที่เหมาะสม ตั้งแต่การเก็บขน การขนส่งและการกำจัด เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจน

2.4.1.3 ต้องมีการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินสภาพปัญหาที่เกิดจากการจัดการมูลฝอยจากชุมชนและแหล่งผลิตต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

2.4.1.4 การจัดเตรียมที่ดินที่เหมาะสมสำหรับการใช้กำจัดมูลฝอยในระยะยาว

2.4.1.5 เทศบาลต้องจัดทำ และพัฒนาระบบการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยให้เป็นพื้นฐานเดียวกัน และสามารถเปรียบเทียบหรือปรับให้ทันสมัย ได้ตลอดเวลา

2.4.1.6 เทศบาลควรกำหนดองค์กร และหน้าที่ในการควบคุม กำกับ ดูแลการจัดการมูลฝอยของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนมิให้ดำเนินการแล้วเกิดผลกระทบต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม

2.4.1.7 เทศบาลควรสนับสนุน ให้มีการคัดแยกมูลฝอยที่แหล่งผลิตในชุมชน ซึ่งได้แก่ที่พักอาศัย สถานประกอบการ สถานที่ราชการ โรงงาน โดยมุ่งเน้นที่จะให้มีการนำมูลฝอยบางประเภทที่ยังมีประโยชน์กลับไปใช้โดยใช้กลยุทธ์ของการคัดแยกมูลฝอยออกเป็นประเภทต่าง ๆ ซึ่ง

จะต้องสอดคล้องกับวิธีการเก็บรวบรวมและขนส่ง รวมทั้งวิธีการกำจัดที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2.4.1.8 เทศบาล ควรตรวจสอบสภาพของพนักงาน ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอย ทุกขั้นตอนเพื่อสุขภาพที่ดีและประสิทธิภาพในการทำงาน

2.4.2 ด้านการลงทุน

2.4.2.1 เทศบาล ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดการมูลฝอยไว้ให้เพียงพอและเหมาะสมเช่น ภาชนะรองรับมูลฝอยแต่ละประเภท รถเก็บขนมูลฝอยหลาย ๆ ขนาดที่เหมาะสมแก่การเก็บขนมูลฝอยตามสถานที่ต่าง ๆ ได้

2.4.2.2 การจัดหาสถานที่ กำจัดมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาล และจัดหาเครื่องจักรกล ที่เหมาะสมกับลักษณะการใช้งานในพื้นที่ที่ทั้งนี้อาจดำเนินการ โดยร่วมทุนกับภาคเอกชนหรือการสัมปทานให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ

2.4.2.3 เทศบาลควรปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่กำจัดมูลฝอยเดิมที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว ให้สามารถดำเนินการในแบบที่ถูกต้องมากขึ้นแทนที่ จะต้องจัดหาพื้นที่กำจัดมูลฝอยแห่งใหม่ซึ่งอาจจะต้องใช้งบประมาณเป็นจำนวนมากและบางครั้งก็ไม่เหมาะสมที่จะนำใช้กำจัดมูลฝอย

2.4.2.4 หากเทศบาลไม่มีงบประมาณ หรือไม่พร้อมที่ จะดำเนินการเพียงเทศบาลเดียว ได้เทศบาลควรพิจารณา ในการร่วมมือกับเทศบาลหรือท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อร่วมกันกำจัดมูลฝอยรวมทั้งมีการนำระบบการจัดการมูลฝอยชุมชนแบบผสมผสานมาประยุกต์ใช้

2.4.2.5 ควรส่งเสริม ให้เอกชนที่ดำเนินธุรกิจ เกี่ยวกับการกำจัดมูลฝอย รวมทั้งธุรกิจ เกี่ยว กับนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดให้มีศูนย์ประสานข้อมูลการนำมูลฝอยมาใช้ประโยชน์

2.4.2.6 การสนับสนุน งบประมาณสิ่งจูงใจความช่วยเหลือ ด้านวิชาการรวมทั้ง การอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ภาคเอกชนที่เข้ามาดำเนินธุรกิจด้านมูลฝอย หรือองค์กรด้านสาธารณะประโยชน์ที่ทำงานช่วยเหลือในการแก้ปัญหามูลฝอย

2.4.3 ด้านกฎหมาย

2.4.3.1 การปรับปรุงกฎหมาย หรือออกเทศบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติที่ เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยในทุกขั้นตอนและทุกหน่วยในชุมชนให้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

2.4.3.2 การปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับอัตราค่าธรรมเนียมการจัดการมูลฝอยให้สอดคล้องกับภาวะการณ์ในปัจจุบัน

2.4.3.3 การกำหนดระเบียบ ข้อบังคับ มาตรฐาน และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กับการใช้ประโยชน์จากมูลฝอยและลดปริมาณมูลฝอย

2.4.3.4 การปรับปรุงกฎหมายระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับค่าอัตราค่าธรรมเนียม การลด และใช้ประโยชน์จากมูลฝอย โดยกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในอัตราที่สูง สำหรับผู้ผลิตสินค้าที่ก่อให้เกิดมูลฝอยปริมาณหรือยากต่อการเก็บรวบรวม การขนส่ง การบำบัด การกำจัด และการนำไปใช้ประโยชน์

2.4.3.5 การกำหนด ออกระเบียบปฏิบัติแก่สถานที่ต่าง ๆ ให้มีวิธีการจัดการมูลฝอยแต่ละสถานที่ให้เหมาะสม

2.4.3.6 การกำหนดให้มีระบบการติดตามตรวจสอบบันทึกและเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยในทุกระดับเพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแผนระบบการจัดการมูลฝอยให้เหมาะสมในอนาคต

2.4.4 ด้านการสนับสนุน

2.4.4.1 ควรสนับสนุน ให้เอกชนเข้ามาดำเนินธุรกิจการบริการเก็บขน ขนส่ง และกำจัดมูลฝอยในรูปแบบของการว่าจ้าง การร่วมทุน การให้สัมปทาน หรือรับจ้างดำเนินการระบบการจัดการมูลฝอย แล้วแต่ความพร้อมของเอกชนว่าสามารถจะดำเนินการได้ในขั้นตอนใด

2.4.4.2 การสนับสนุนให้กิจกรรม เพื่อปลูกฝังทัศนคติ ปลูกจิตสำนึก สร้างค่านิยมให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปในการมีส่วนร่วมช่วยเหลือ รักษา ตรวจสอบ เฝ้าระวังการดำเนินการจัดการมูลฝอยให้ถูกต้อง

2.4.4.3 ควรจัดให้มีการฝึกอบรม เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ด้านวิชาการ และการบริหารจัดการแก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาล และภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยให้เข้าใจ ขบวนการ การจัดการมูลฝอยอย่างถูกต้อง และปลอดภัย

2.4.4.4 การสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการมูลฝอยในอนาคต

2.5 การคัดแยกขยะมูลฝอย

ความหมายของการคัดแยกขยะมูลฝอย

การคัดแยกขยะมูลฝอย หมายถึง การคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย ณ แหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยนั้น ๆ หรือการคัดแยกประเภทขยะจำพวก ขวด แก้ว กระดาษ พลาสติก โลหะ ฯลฯ ที่ยังใช้ได้ ออกก่อน เพื่อนำไปขายหรือจะทิ้งแยกในแต่ละถังตามชนิด และประเภทขยะแต่ละชนิด (บุญส่ง ปันพานิช, 2537: 219)

รูปแบบการคัดแยกขยะมูลฝอย

ในปัจจุบันยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ส่วนใหญ่จะมีการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย เป็นทอด ๆ โดยเริ่มจากแหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอย ไปจนถึงระบบกำจัดขยะมูลฝอยเป็นครั้งสุดท้าย อย่างไรก็ตามการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิดขยะมูลฝอย จะช่วยลดปริมาณขยะมูลฝอยเป็นอย่างดี แทนที่จะเน้นการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำจัดขยะซึ่งต้องใช้ต้นทุนสูงมาก ในด้านการคัดแยกสิ้นเปลืองพลังงาน เวลา และประสิทธิภาพการทำงานลดลง (บุญส่ง ปิ่นพานิช, 2537: 219)

การคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิดขยะ วัสดุต่าง ๆ ที่ถูกคัดแยกจะถูกขายให้กับพ่อค้าคนกลาง ซึ่งจะนำไปขายให้กับผู้รับซื้อของเก่าเป็นช่วง ๆ จนถึงโรงงานอุตสาหกรรม เป็นการคัดแยกประเภทขยะมูลฝอย ชนิดที่ไม่เป็นทางการหรือเรียกว่าระบบแอบแฝง ซึ่งเป็นสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน (ฉันทนา ลิมนิรันดร์กุล, 2540: 48) จึงจัดรูปแบบการคัดแยกขยะมูลฝอยได้ดังนี้

1. การคัดแยกขยะมูลฝอย ตามลักษณะของขยะชนิดที่เผาไหม้ได้ กับชนิดที่เผาไหม้ไม่ได้มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ประเภทเผาไหม้ได้นำไปกำจัดดังนี้

1.1.1 จำแนกเศษอาหาร กระดาษ ไม้ อื่น ๆ นำเผาในเตาเผาขยะ ชี้เถ้าที่เหลือจากการเผาไปกลบฝัง

1.1.2 จำพวกขยะเปียก เศษอาหาร จะนำไปหมักให้ย่อยสลาย เมื่อมูลฝอยย่อยสลายแล้วจึงนำไปทำปุ๋ยใส่ต้นไม้ หรือปลูกพืชต่าง ๆ ได้

1.1.3 จำพวกพลาสติกจะนำไปบดเป็นแท่งแล้วจึงนำไปกลบฝัง

1.2 ประเภทเผาไหม้ไม่ได้ นำไปกำจัดดังนี้

1.2.1 ขวดแก้วกระป๋องโลหะ นำไปบดอัด แล้วนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่อีก

1.2.2 ดินทราย และอื่น ๆ นำไปกลบฝัง

2. การคัดแยกขยะโดยอาศัยลักษณะการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยเป็นเกณฑ์ แบ่งได้เป็น 5 ลักษณะคือ

2.1 การใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย โดยเจ้าของเคหะสถานคัดแยกมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ขวดแก้ว กระดาษหนังสือพิมพ์ ภาชนะพลาสติกชำรุด เศษโลหะ ยางรถยนต์ เป็นต้น โดยเจ้าของเคหะสถานจะขายขยะมูลฝอยให้แก่พ่อค้ารับซื้อของเก่ารายย่อย (ชาแล้ง) ซึ่งจะรับซื้อขยะมูลฝอยดังกล่าวและนำไปขายต่อเป็นทอด ๆ จนถึงโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งนำขยะมูลฝอยมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าต่อไป

2.2 การใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย โดยร้านอาหารหรือภัตตาคาร ลักษณะขยะมูลฝอยจะเป็นขยะมูลฝอยสด เช่น เศษอาหาร ผัก เปลือกผลไม้ และขวด แก้ว โดยเจ้าของร้านอาหารหรือ

กัฏดาการจะขายหรือให้เปล่าขยะมูลฝอยสดแก่ผู้ประกอบการค้าเศษอาหาร ซึ่งจะนำไปขายแก่ผู้เลี้ยงสัตว์ หรือขายให้แก่โรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูปต่อไป ส่วนขวดแก้วนั้น เจ้าของร้านอาหารหรือกัฏดาการจะขายให้แก่ร้านของเก่า ซึ่งจะถูกรขายต่อไปจนถึงโรงงานผลิตแก้วและกระจกต่อไป

2.3 การใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย โดยเจ้าหน้าที่ที่เก็บขนขยะมูลฝอย ลักษณะขยะมูลฝอยที่เจ้าหน้าที่เก็บขนขยะมูลฝอยนำมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ขวด แก้ว พลาสติก โลหะ เป็นต้น เจ้าหน้าที่จะทำการคัดแยกขยะมูลฝอย ในระหว่างที่ทำการเก็บขนขยะมูลฝอยจากเคหะสถานเพื่อนำไปกำจัดยังสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย และเจ้าหน้าที่จะขายขยะมูลฝอยที่คัดแยกไว้แก่ร้านรับซื้อของเก่า และจะถูกขายต่อ ๆ ไปจนถึงโรงงานอุตสาหกรรมที่ใช้ประโยชน์ที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้า

2.4 การใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยโดยขุดคุ้ยขยะมูลฝอย ลักษณะของขยะมูลฝอยที่ผู้ขุดคุ้ยขยะมูลฝอยนำมาใช้ประโยชน์ ได้แก่ ขวด แก้ว กระจาษ พลาสติก หนังกยาง ฯลฯ ผู้ขุดคุ้ยส่วนใหญ่อจะทำการขุดคุ้ยขยะมูลฝอย ณ สถานที่ทิ้งขยะ หลังจากนั้นจะนำไปขายให้แก่ร้านรับซื้อของเก่า และขายต่อกันเป็นทอดจนถึงโรงงานอุตสาหกรรม

2.5 การใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอยโดยโรงงานหมักทำปุ๋ย ลักษณะขยะมูลฝอยที่โรงงานหมักทำปุ๋ยนำมาใช้ประโยชน์ คือ ขยะมูลฝอยบางส่วน เช่น ขวด แก้ว พลาสติก โลหะ ฯลฯ ที่หมักทำปุ๋ยไม่ได้จะถูกคัดแยกออกไปจากกระบวนการหมัก

3. การคัดแยกมูลฝอยเป็น 3 ประเภท ตามลักษณะของขยะ ได้แก่

3.1 ขยะเป็ยง เป็นขยะที่มีความชื้นมาก และย่อยสลายได้ง่ายได้แก่ เศษอาหาร ผักผลไม้ และใบไม้ ให้ทิ้งลงในถังขยะเป็ยง แล้วนำไปกำจัดโดยการหมักปุ๋ย

3.2 ขยะแห้ง เป็นขยะที่มีความชื้นน้อย ประเภทเศษกระจาษ แก้ว พลาสติก โลหะ เศษผ้า เศษหนังก และยาง เป็นต้น ควรแยกทิ้งจากขยะเป็ยงให้ทิ้งลงในถังแห้งเพื่อง่ายแก่การนำไปกำจัด โดยวิธีกลบอย่างถูกหลักสุขาภิบาล และกำจัดโดยใช้เตาเผาขยะ รวมทั้งบางส่วนยังนำไปสู่กระบวนการใช้ใหม่

3.3 ขยะหมุนเวียน เป็นขยะที่หมุนเวียนนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ โดยนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ได้แก่

3.3.1 กระจาษ กระจาษจากสำนักงาน กระจาษกล่อง และกระจาษหนังกสื่อพิมพ์ เก็บรวบรวมไว้ในสภาพที่สะอาดเรียบร้อย

3.3.2 แก้ว ขวดแก้วที่ใส่ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่ม อาหาร เครื่องปรุงและเครื่องสำอาง เป็นต้น ให้นำฝาขวดออก และรินน้ำหรือสิ่งที่เหลือค้างในขวดออกให้หมด ก่อนเก็บรวบรวมในภาชนะรองรับ

3.3.3 พลาสติก ขวดพลาสติก และภาชนะบรรจุพลาสติก แยกฝาออกถ้ามีและนำของเหลือค้างออกให้หมด เก็บรวบรวมไว้

3.3.4 โลหะ กระจ้อองบรรจุเครื่องคั้ม ให้แยกเอาของเหลวภายในออกให้หมดเก็บรวบรวมในภาชนะรองรับ

นอกจากการคัดแยกขยะมูลฝอยในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการจัดการขยะอย่างเหมาะสมและประสิทธิภาพแล้วได้มีการเผยแพร่ หลักการ 5 R เพื่อรณรงค์ให้ลดปริมาณขยะ ณ แหล่งกำเนิดขยะในชุมชน (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2540 หน้า 103-105)

2.6 การดำเนินงานโดยใช้แนวคิด 5 R

การใช้แนวคิด 5R มารณรงค์ ใช้เพื่อทำให้ปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นในชุมชนลดลงทั้งนี้มีรายละเอียดในแนวคิด ดังนี้

2.6.1 การลดจำนวน (Reduc) เป็นการลดปริมาณมูลฝอยที่เกิดขึ้นให้น้อยลง เช่น การนำหรือใช้ถุงผ้าไปจ่ายตลาด ทำให้ไม่ต้องใช้ถุงพลาสติก จึงสามารถลดมูลฝอยที่เป็นพวกพลาสติกลงได้ส่วนหนึ่ง หรือการเลือกซื้อสินค้าที่มีอายุการใช้งานนาน ๆ หรือการเลือกซื้อสินค้าที่บรรจุในปริมาณมากแทนสินค้าที่บรรจุในปริมาณที่น้อยกว่า เพื่อลดภาชนะบรรจุที่ต้องทิ้งเป็นมูลฝอย

2.6.2 การใช้ซ้ำ (Reuse) เป็นการนำสิ่งของ บางประเภทมาใช้ใหม่ หรือใช้ซ้ำหลายๆ ครั้งก่อนที่จะทิ้งเป็นมูลฝอย เช่น การนำขวดกาแฟมาใส่น้ำตาลหรือเกลือ นำขวดน้ำหวานมาใส่น้ำคั้ม เป็นต้น

2.6.3 การซ่อมแซม เพื่อใช้ใหม่ (Repair) เป็นการนำวัสดุอุปกรณ์ ที่ชำรุดมาซ่อมแซมให้ใช้งานได้ต่อไป แทนการทิ้งเป็นมูลฝอย เช่น การนำเสื้อผ้าที่ใส่ไม่ได้แล้วมาแก้ใหม่ แล้วใช้ต่อหรือการซ่อมแซม โต๊ะ เก้าอี้ เพื่อใช้ได้ต่อไป

2.6.4 การแปรรูปกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) มูลฝอยหลายประเภท ที่สามารถส่งโรงงานเพื่อแปรรูปเป็นสินค้าใหม่ได้ เช่น เศษกระดาษ พลาสติก โลหะ แก้ว ฯลฯ วัสดุเหล่านี้ควรรณรงค์ให้ประชาชนแยกเก็บไว้เพื่อจำหน่ายให้ผู้ที่มีรายชื้อ ซึ่งจะส่งต่อให้โรงงานอีกต่อหนึ่ง การกระทำเช่นนี้ นอกจากจะทำให้ปริมาณมูลฝอยในชุมชนลดน้อยลงแล้วยังทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและประชาชนยังมีรายได้อีกส่วนหนึ่งกลับมาอีกด้วย

2.6.5 การหลีกเลี่ยง (Reject) เป็นการหลีกเลี่ยงการใช้มูลฝอย หรือของเสียอันตรายนวมทั้งหลีกเลี่ยงการใช้ของที่ใช้แล้วผิดวัตถุประสงค์ เช่น กระจ้อองหรือขวดใส่สารกำจัดแมลงต้องหลีกเลี่ยงการนำมาใช้เป็นภาชนะใส่อาหารหรือน้ำคั้ม

2.7 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

ทินพันธุ์ นาคะตะ กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบของการปกครองอย่างหนึ่งที่ยึดหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน เป็นการปกครองโดยประชาชนและเพื่อประชาชนโดยถือว่าอำนาจหน้าที่อันชอบธรรมในการปกครองประเทศ จะต้องมาจากประชาชน หรือได้รับความยินยอมจากประชาชน เพื่อให้บรรลุหลักการดังกล่าว จึงกำหนดให้ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจนั้นโดยตรง หรือโดยวิธีอ้อม ยิ่งกว่านั้นประชาธิปไตย ยังมีความมุ่งหมายในการปกครอง เพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมมิใช่ เพื่อผู้มีอำนาจกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ กล่าวโดยย่อการปกครองแบบประชาธิปไตย มีหลักการ วิธีการ และความมุ่งหมายที่ผูกพันอยู่กับประชาชนเสมอ

การปกครองแบบประชาธิปไตย ถือหลักว่า ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยประชาชนจะเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมายโดยผ่านสภานิติบัญญัติ ใช้อำนาจบริหารโดยผ่านทางฝ่ายบริหาร และใช้อำนาจตุลาการโดยผ่านทางศาล อาจกล่าวได้ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย อำนาจในการออกกฎหมาย อำนาจในการปฏิบัติตามกฎหมาย และอำนาจในการตีความหมายจะต้องได้มาจากความยินยอมของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใช้อำนาจเหล่านี้จะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน และเป็นผู้ให้บริการประชาชน (ทินพันธุ์ นาคะตะ 2543: 185-186)

2.7.1 ความหมายของการปกครองท้องถิ่น

มีนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้คำจำกัดความของ คำว่า “การปกครองส่วนท้องถิ่น” หลากหลายทัศนะ เช่น

ชวงส์ ฉายะบุตร (2539: 12) ให้คำนิยามความหมายของ “การปกครองส่วนท้องถิ่น” โดยอาศัยคำนิยามจากนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านี้อาจมีความแตกต่าง ในด้านความเจริญ จำนวนประชากร หรือขนาดพื้นที่ เช่น หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ของไทยจัดเป็น กรุงเทพมหานคร เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล และเมืองพัทยา เป็นต้น

2. หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีอิสระ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสมกล่าวคือ อำนาจของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีอิสระและมีขอบเขตพอสมควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ ต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างแท้จริง โดยในแต่ละท้องถิ่นจะมีขอบเขตแตกต่างกันออกไปตามลักษณะความเจริญและความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นนั้นเป็นสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐในการพิจารณาการกระจายอำนาจให้หน่วยการปกครองระดับใดจึงจะเหมาะสม

3. หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องมีสิทธิตามกฎหมาย ที่จะดำเนินการปกครองตนเอง สิทธิตามกฎหมายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

3.1 มีสิทธิที่จะตรากฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานตามหน้าที่หรือข้อบังคับให้กับประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น เทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติ

3.2 สิทธิที่จะกำหนดหลัก ในการดำเนินการบริหารท้องถิ่น คือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของท้องถิ่นนั้น ๆ

4. มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหาร และการปกครองตนเองโดยจัดแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ และองค์กรฝ่ายบริหาร เช่น องค์กรแบบเทศบาลจะมีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหารและสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

5. ประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น จากแนวคิดที่ว่าประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นที่จะรู้ปัญหา และวิธีการแก้ปัญหของตนเองอย่างแท้จริง หน่วยการปกครองท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องมีคนในท้องถิ่นมาบริหาร เพื่อให้สมเจตนารมณ์ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และเป็นการฝึกประชาชนให้เข้าใจในระบบ และกลไกของประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

2.8 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อม

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2544: 43) ได้ปาฐกถาพิเศษในการสัมมนาเรื่อง “ธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชน และกระบวนการด้านสิ่งแวดล้อม” ว่าการจัดการเรื่องสิ่งแวดล้อมของชุมชนประชาชน จะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยเฉพาะในหน้าที่เกี่ยวข้องกับสังคมไทย มีเทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมต้องพิจารณา แบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ

1. ประเด็นหลักการของธรรมาภิบาล อาจารย์ชัชชนันต์ สมุทวาณิช ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับ 2534 และเปลี่ยนแปลงแก้ไข ว่ามีความพยายามเปลี่ยนสังคมและการบริหารสังคมไทย จากการเมือง โดยมีผู้แทนไปสู่การเมืองของพลเมือง และอาจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้ให้ข้อสังเกตว่า ถ้าพูดถึงสิ่งแวดล้อมธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้มีการวางรากฐานไม่เพียงแต่ประชาธิปไตยที่ต้องการให้มีความสุจริต มีเสถียรภาพ และมีประสิทธิภาพเท่านั้นแต่ได้วางโครงสร้าง และกระบวนการของธรรมาภิบาลภาครัฐเอาไว้อย่างครบถ้วน ดังนี้

1.1 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้เกิดความผาสุกของทุกภาค ทุกกลุ่มในสังคม ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม และรวมถึงภาคครอบครัว และบุคคลด้วย โดยรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึง การจัดสรรสิทธิประโยชน์ให้แก่กลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างครบถ้วน

1.2 รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดโครงสร้าง และกระบวนการที่ทุกภาคไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคครอบครัวและบุคคลให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารจัดการสังคมได้ นอกจากนี้รัฐธรรมนูญ ได้กำหนดโครงสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ซึ่งจะทำให้เกิดความเป็นธรรมที่ทุกภาคยอมรับและนำมาซึ่งการพัฒนาที่เป็นธรรม (Equitable Development) และผลสุดท้ายข้อมนำมาสู่ความยั่งยืน (Sustainability) ในที่สุด

1.3 ถือได้ว่ารัฐธรรมนูญของไทยฉบับนี้ เป็นฉบับที่มีสีเขียวที่สุดในโลกก็ว่าได้ เนื่องจากมีบทบัญญัติที่กล่าวถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้อย่างชัดเจนอย่างน้อยที่สุด 7 มาตรา

2. ประเด็นทางเทคนิคและทางเลือก การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้านการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันมีปัญหาอยู่ที่วิธีการมีส่วนร่วมและอยู่ที่การคิดเครื่องมือเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับการมีส่วนร่วม รวมไปถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมที่สุด

3. ประเด็นทางวัฒนธรรมในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากร ธรรมชาติความหลากหลายทางชีวภาพ และการรักษาสิ่งแวดล้อมนั้น ไซ่ว่าจะเป็นในระดับของการออกกฎการวางแผนการมีโครงการไปจนถึงการดำเนินการตามโครงการ เป็นการตัดสินใจ จัดสรรสิทธิประโยชน์ ที่มีเงินทองเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้มีผู้ได้ผลประโยชน์มาก มีผู้ได้ประโยชน์น้อย และมีผู้ที่เสียผลประโยชน์มาก เสียประโยชน์น้อย จุดนี้เองที่จะนำมาซึ่งความขัดแย้งในกระบวนการเลือกจัดสรรทรัพยากร ซึ่งถ้าไม่มีกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ดี ความขัดแย้งนั้นแทนที่จะหาฉันทมติก็จะนำไปสู่ความรุนแรงแตกหักในท้ายที่สุดได้ สังคมไทยมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่สวนทางกับการมีส่วนร่วมแบบตะวันตกจะสรุปได้ คือ

3.1 ประเทศไทยเป็นสังคมอำนาจนิยม ซึ่งมีผู้มีอำนาจไม่นิยมการมีส่วนร่วม ของประชาชน ผู้มีอำนาจมักคิดว่าคนเป็นผู้ปกครองมองประชาชนว่าเป็นราษฎรผู้อยู่ใต้การปกครอง ไม่ได้มองราษฎรว่าเป็นพลเมือง เป็นกำลังสำคัญของเมือง จะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทั้งหมด เราจึงเห็นได้ตลอดว่าในกระบวนการของการมีส่วนร่วมหลายๆแห่ง มักเป็นการตัดสินใจเสร็จเกิดขาดแล้วจึงเอามาทำสิ่งที่เรียกกันว่า ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) แบบไทย ๆ แล้วเอามาทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนยอมรับที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมไทยไม่ได้เชื่อในความเสมอภาค เช่น คนไทยบอกว่าคนที่เกิดมารวย ชั่ว รวยมีอำนาจขึ้นอยู่กับวรรกรรม คนไม่เท่าเทียมกัน คนที่เป็นผู้นำก็ต้องนำ คนที่เป็นผู้ตามก็ต้องตาม คนไทยเรายังไม่เชื่อเชิงวัฒนธรรมว่าสิทธิภาพเป็นสำคัญ ความแตกต่างเชิงวัฒนธรรมสะท้อนออกในหลายเรื่อง การจัดทำโครงการใหญ่ ๆ เป็นการสร้างเขื่อน คนไทยเราจะมีวิธีคิด ที่ต่างจากตะวันตกโดยสิ้นเชิงในขณะที่ตะวันตกเชื่อว่า

ความเสมอภาคนั้นไม่ได้หมายถึงเสมอภาคในสิทธิแต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงความเสมอภาคในภาระด้วยการที่คนกลุ่มหนึ่งถูกไล่ออกจากบริเวณเขื่อนที่จะสร้างเพื่อเอาไฟฟ้าเพื่อเอาไฟฟ้า และเอาน้ำมาใช้ในระบบชลประทาน โดยคนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์ นั้นชาว ตะวันตกเชื่อว่าคนที่ถูกไล่ที่ นั้นเป็นสิ่งที่เกินแก่ภาระที่เขาจะได้รับ เขาควรจะได้รับ การดูแลรัฐบาลและสังคมต้องเข้าไปอุ้มชูดูแล แต่ในสังคมไทยคิดในทางตรงกันข้าม คือ เห็นว่าคนที่ถูกไล่เป็นคนส่วนน้อย ควรเสียสละให้คนส่วนใหญ่ มิฉะนั้นจะถูกกล่าวหาว่าขัดขวาง ความเจริญของบ้านเมือง ควรจะต้องเสียสละ เราจึงต้องเห็นสภาพที่ไม่ควรจะได้เห็น คือ คนเหล่านี้ต้องไปอยู่ในที่ซึ่งไม่สามารถเพาะปลูกอะไรได้เลย

3.2 สังคมไทยยังเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์ ในระบบการผลิตแบบเกษตร ที่กำหนดความสัมพันธ์ ระหว่าง นายผู้ให้อุปถัมภ์กับบ่าวผู้อยู่ในอุปถัมภ์ที่ต้องพึ่งพา การพึ่งพาหรือการพึ่งพิงนี้เองทำให้เกิดความสัมพันธ์ส่วนตัวต้องตอบแทนกัน และเมื่อตอบแทนกันความสัมพันธ์ส่วนตัวจึงอยู่เหนือหลักการ เหตุผลและกฎหมาย

3.3 สังคมไทยมีการซ่อนเร้นความขัดแย้ง ทางวาจาและความคิดเอาไว้เบื้องหลัง และแฝงความรุนแรงไว้ด้านหลังด้วย เพราะฉะนั้นจึงเกิดการซื้อคนที่กำลังจะคัดค้าน ถ้าซื้อไม่ได้ก็จะเกิดการฆ่ากัน กระบวนการประชาพิจารณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการแบบตะวันตก แบบที่เอาข้อขัดแย้งมาวางไว้บนโต๊ะแล้วเจรจาแบบเผชิญหน้า (Confrontational) จึงสวนทางกับวัฒนธรรมไทยโดยสิ้นเชิง

3.4 สังคมไทยให้ความสำคัญกับข้อมูลและเหตุผลน้อยกว่าความรู้สึก เช่น ถ้าเราบอกว่าเรื่องนี้เป็นความลับอย่าไปพูดนะและข่าวจะไปเร็วที่สุด และคนก็จะเชื่อทันที ซึ่งเรื่องเหล่านี้เป็นข้อเดินทางวัฒนธรรม เมื่อนำมารวมลงในการเมืองแบบมีส่วนร่วมของพลเมือง ก็อาจจะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมนั่นเอง นำไปสู่เรื่องที่เราคาดไม่ถึงก็เป็นได้ เพราะฉะนั้นประเด็นการพิจารณา เรื่องรูปแบบและเทคนิคและวิธีการนี้เหมาะสม กับประเด็นเชิงวัฒนธรรมจึงต้องไปควบคู่กัน

ปาริชาติ ศิวะรักษ์ (2544: 143) มีทัศนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ว่าในปัจจุบันนี้หลายฝ่าย (ทั้งภาครัฐ เอกชน และ NGO) ได้ตระหนักถึงปัญหาสำคัญประการหนึ่งของกระบวนการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมคือ การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง และได้มีความพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นการพยายามแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้า แก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ แก้ไขซ้ำกันไปน้อยเกินไป ผิดวัตถุประสงค์ ผิดหลักการ ผิดรูปแบบแนวทางและมักจะไม่ผล ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและทอดทิ้งว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ ฉะนั้นทุก

ฝ่ายจะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงวัตถุประสงค์ รูปแบบและแนวทาง ประโยชน์ ตลอดจน ข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมและสร้างสรรค์

อุทัย หิรัญโต (2523: 2) ให้ความหมายว่าการปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐมอบ อำนาจให้ประชาชน ในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครอง และดำเนินกิจการบางอย่าง โดย ดำเนินกิจการกันเอง เพื่อบำบัดความต้องการของตนเอง การบริหารท้องถิ่นมีการจัดเป็นองค์การมี เจ้าหน้าที่ที่ประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมดหรือบางส่วน หรือทั้งนี้มีความอิสระในการบริหารงาน แต่ รัฐยังคงต้องควบคุมตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุมของรัฐหาได้ไม่ เพราะการ ปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดขึ้น

2.9 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า มีผู้วิจัยเกี่ยวกับปัญหาการกำจัดขยะดังนี้

สุวรรณ เตียรสุวรรณ (2535) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมการจัดการขยะของประชาชนส่วน ใหญ่ ในกรุงเทพมหานคร กล่าวถึงปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย โดยสรุปว่า การทิ้งขยะเป็นแบบถั่ง เดียวไม่มีการคัดแยกขยะ ขาดความร่วมมือจากประชาชนในการรักษาความสะอาดไม่มีการนำขยะ มาใช้ประโยชน์ การทิ้งขยะที่ไม่ถูกต้อง และขาดวินัยในการทิ้งขยะทำให้มีขยะอยู่ ทั่วไปใน กรุงเทพมหานคร ทำให้รัฐบาลต้องสิ้นเปลืองงบประมาณเป็นจำนวนมากเพื่อให้กรุงเทพฯ เป็นเมืองสะอาด

ชาติ อ่องพะ (2537) ได้ศึกษาปัญหาการจัดเก็บขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผู้ ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร ออกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม สำเร็จรูป เพื่อหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่าปัญหาการจัดเก็บขยะมูลฝอย มีการจัดเก็บโดยเฉลี่ยประมาณวันละ 2-3 เที่ยวต่อรถ 1 คัน เที่ยวแรกเริ่มเวลา 04:00 น และสิ้นสุดการทำงาน 15:00 น ในการจัดเก็บพนักงาน จะมีการแยกประเภทขยะบางส่วน เฉพาะที่นำไปขายเท่านั้น สำหรับขยะที่นำไปทิ้งยังสถานที่กำจัด ขยะจะทิ้งรวมกันทั้งหมดและมีการกำจัดขยะโดยวิธีชุก กลบ ฝัง ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บขยะ เทศบาลมีจำนวนเพียงพอ สภาพรถเก็บขยะก็ยังคงอยู่ในสภาพดี ปัญหาสำคัญในขณะนี้คือ ประชาชน ยังไม่ให้ความร่วมมือในการแยกขยะ เพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการจัดเก็บขยะของเจ้าหน้าที่ และปัญหาสำคัญที่สุดก็คือปัญหาการไม่มีที่ทิ้งขยะอย่างถาวร แต่นำขยะไปทิ้งในอำเภอใกล้เคียงซึ่ง ถูกชาวบ้านที่มีบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงต่อต้านมาโดยตลอด

วิภาเพ็ญ เจียสกุล (2537) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมการกำจัดมูลฝอยของประชาชนในเขต พื้นที่ชั้นกลาง กรุงเทพมหานคร” จำนวน 200 ครัวเรือน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการกำจัด

ขยะที่พึงประสงค์ ร้อยละ 44.00 โดยมีการทิ้งขยะประเภทเป็นขยะเปียก ขยะแห้ง ร้อยละ 39.5 ของทั้งหมด กลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้เกี่ยวกับขยะแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติ และเมื่อแยกพิจารณาเฉพาะพฤติกรรม การทิ้งขยะพบว่า ประชาชนที่มีการศึกษาสูงจะมีพฤติกรรมในการทิ้งขยะดีกว่าประชาชนที่มีการศึกษาค่ำกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีรายได้ลักษณะที่อยู่อาศัย อาชีพ ความรู้เกี่ยวกับขยะ การรับรู้สถานการณ์ปัญหาขยะที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมในการกำจัดขยะ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุรศักดิ์ สุนทรลาภ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลภายในครัวเรือน ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครปฐม จำนวน 405 ครัวเรือน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรู้ในการกำจัดขยะมูลฝอยในระดับ “ปานกลาง” ร้อยละ 67.2 มีการกำจัดเกี่ยวกับขยะมูลฝอยในครัวเรือนที่ถูกต้องในระดับ “ต่ำ” ร้อยละ 61.0 และในกลุ่มเพศหญิงมีความรู้ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะได้ดีกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 อาจเนื่องจาก เพศหญิงมีหน้าที่รับผิดชอบ เกี่ยวกับการเตรียมอาหาร สรรวจเครื่องใช้อุปกรณ์และบริโภคอยู่ตลอด เมื่อมีขยะเหลือใช้ภายในครัวเรือน มักเป็นหน้าที่ของแม่บ้านจัดการขยะมูลฝอยจึงมีประสบการณ์มากกว่าเพศชาย

พชรวรรณ ศรีวัลย์ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง ความรู้ ความคิดเห็น และการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำจัดขยะของประชาชนอำเภอบางพลี จังหวัดนครนายก จำนวน 507 ครัวเรือน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความรู้ในการกำจัดขยะในระดับ “ปานกลาง” มีความรู้ในการทำขยะที่เหมาะสม ร้อยละ 37.9 และลดขยะภายในบ้าน ร้อยละ 51.1 นอกจากนี้มีความรู้ในเรื่องการกำจัดขยะถูกต้องมากกว่าร้อยละ 63 ขึ้นไป สำหรับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำจัดขยะ มีความคิดเห็นในระดับ “ปานกลาง” ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นทางบวก ในระดับที่ “เห็นด้วย” เช่น ในหมู่บ้านควรมีถังขยะรวมวางไว้ตามจุดต่างๆที่มีบ้านอยู่รวมกันมาก ๆ ร้อยละ 85.0 และส่วนใหญ่ที่มีความคิดเห็นในทางลบนั้น ในระดับที่ “ไม่แน่ใจ” เช่นการนำภาชนะที่ใส่ปุ๋ย หรือใส่สารกำจัดแมลงที่ใช้หมดแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ และ การที่ทุกบ้านไม่จำเป็นต้องมีถังประจำบ้าน

การจัดการขยะมูลฝอยให้ได้ผลดี และเกิดประโยชน์สูงสุดต้องอาศัยองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านการคัดแยกวัสดุจากขยะมูลฝอย หรือแยกประเภทของขยะมูลฝอย ก่อนนำไปกำจัดขั้นสุดท้ายเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการกำจัดขยะมูลฝอยช่วยลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดและยังเป็นการสร้างรายได้ที่เกิดจากการจำหน่ายวัสดุที่คัดแยกออกมา วิธีการคัดแยกขยะมูลฝอยที่ดีที่สุด ก็คือ การคัดแยกจากแหล่งกำเนิดของขยะมูลฝอยนั่นเอง เพราะทำได้ง่ายและ สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เพียงให้แต่ละบ้านจัดให้มีภาชนะรองรับขยะมูลฝอยแยกกันไว้แต่ละส่วน

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจว่าพฤติกรรมในการกำจัดขยะ ของประชาชนตามกระแสสิ่งแวดล้อม ความสะดวกต่าง ๆ รวมถึงปัญหา และอุปสรรคในการกำจัดขยะอย่างไรบ้างและวิธีในการแก้ปัญหา เพื่อเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง ในการแก้ไขในหมู่บ้านอื่น ๆ เพื่อความเป็นระเบียบในอนาคตต่อไป

วิจัย **ลักษณะรุจิ (2541)** ได้ศึกษาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของครัวเรือน: กรณีชุมชนบ้านหลวย เทศบาลเมืองลำพูน การดำเนินการวิจัยได้ใช้รูปแบบในการวิจัยเชิงปริมาณ และพรรณนา โดยได้ทำการสำรวจวิจัยประชาชน และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และศึกษาข้อมูลจากเอกสาร โดยกำหนดประชากรในการศึกษาเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายและใช้เครื่องมือในการวิจัยโดยใช้แบบสอบถาม กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำ กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชน มีวิธีการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือน ตามประเภทของขยะมูลฝอยที่แตกต่างกัน สามารถใช้วิธีการจัดการได้ดี และเหมาะสมกับสภาพ ความเป็นอยู่ของประชาชน ไม่ทำให้เกิดปัญหาขยะภายในชุมชน เทศบาลสามารถเก็บขยะได้ สะดวกเรียบร้อย ประชาชนส่วนใหญ่เคยมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของชุมชน โดยได้รับการส่งเสริมสนับสนุน จากผู้นำชุมชนในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และยังมีความตระหนักต่อปัญหาขยะ ของชุมชนจึงทำให้ การมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนในชุมชนกับผู้นำชุมชนในการจัดการขยะมูล ฝอย และกิจกรรมอื่น ๆ ประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนมีทัศนคติความคิดเห็นที่ดีต่อผู้นำ และเห็นว่า ผู้นำมีบทบาทสำคัญ ในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ผู้นำได้รับการยอมรับจากประชาชนใน ชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ผู้นำได้ให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ในทุกขั้นตอน จึงทำให้เกิดเป็นความสามัคคี และร่วมมือกันในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ด้วยดี

การณ ผลประเสริฐ (2544) ได้ทำการศึกษา โครงการการจัดเก็บขยะชุมชน อย่างมี ประสิทธิภาพ: รูปแบบและมาตรการทางสังคม เศรษฐศาสตร์ การจัดการและกฎหมายเพื่อแก้ไข ปัญหาขยะชุมชน โดยทำการศึกษามูลบ้านพักอาศัย 4 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่บ้านรัตนโกสินทร์ 200ปี หมู่บ้านเสนาวิลล่า และหมู่บ้านฟ้าครามนคร ในเทศบาลตำบลประจักษ์ศิลปาคม อำเภอธัญบุรี จังหวัด ปทุมธานี และชุมชนซอยวิเชียร และซอยประยูร ในเทศบาลคูคต อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี การเก็บข้อมูลปริมาณขยะเป็นเวลา 2 สัปดาห์ในเดือนกันยายน 2540 จากทั้ง 4 หมู่บ้าน เก็บข้อมูลปริมาณขยะโดยการชั่งน้ำหนักขยะที่มีมูลค่าประเภทต่าง ๆ คือ แก้ว กระจาด พลาสติก และโลหะ ที่คัดแยกออกจากขยะทิ้งของหมู่บ้านในแต่ละวันโดยรถสามล้อ พนักงานเก็บขนขยะ

และผู้ขายขยะ และคำนวณจำนวนเงินที่ได้จากการจำหน่ายขยะที่คัดแยกได้ในแต่ละประเภทของ
แต่ละวัน โดยใช้ฐานราคาที่เป็นจริงในท้องถิ่น

จากการศึกษารูปแบบ การจัดการขยะในพื้นที่ศึกษา พบว่าขยะที่เกิดขึ้นจากชุมชนสามารถ
แบ่งได้เป็น 3 ส่วนคือ ขยะนำกลับมาใช้ใหม่ ขยะขายได้ ขยะทิ้ง ขยะขายได้ที่คัดแยกเพื่อนำไปขาย
ต่อ ได้แก่ ขยะประเภทโลหะ แก้ว กระดาษ และพลาสติก ซึ่งขยะประเภทที่สามารถคัดแยกเพื่อ
จำหน่ายได้มากที่สุด คือ แก้ว ส่วนกระดาษคัดแยกได้ในสัดส่วนรองลงมา และโลหะซึ่งรวมทั้ง
กระป๋องน้ำอัดลมด้วยนั้นมีปริมาณที่ถูกแยกได้น้อยที่สุด

เมื่อนำเสนอในรูปแบบจำนวนเงินที่เป็นรายได้จากการขายวัสดุที่คัดแยกได้ เมื่อทราบราคาซื้อ
ขายของเศษวัสดุดังกล่าว ในท้องตลาดของพื้นที่นั้น ๆ รายได้ที่เกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับทั้งปริมาณและ
ราคาของวัสดุที่คัดแยกได้ ซึ่งพบว่าราคาจำหน่ายขยะที่คัดแยกในแต่ละหมู่บ้านไม่เท่ากัน แก้วซึ่ง
เป็นขยะที่มีการคัดแยก ได้ในปริมาณมากที่สุด โดยพนักงานเก็บขนขยะนั้นไม่ได้ทำรายได้ให้สูงสุด
ในขณะที่โลหะ และพลาสติกเป็นขยะที่ทำรายได้ได้ดี เนื่องจากมีราคาสูงและเป็นที่ต้องการของ
ตลาดมากกว่า อย่างไรก็ตามสำหรับขยะคัดแยกโดยสามล้อนั้นในภาพรวมของทั้ง 4 หมู่บ้าน ที่ศึกษา
จะเป็นรายได้ที่พอจะจูงใจ ให้มีการพัฒนาการคัดแยกขยะ ในเชิงการค้าต่อไปได้

ส่วนขยะที่เหลือทิ้ง ที่ผ่านการคัดแล้วนั้น จะถูกนำไปกำจัดที่สถานที่กำจัดขยะของ
เทศบาลเมืองลำลูกกา ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่เป็นขยะประเภทอาหาร และยังคงมีขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่
ได้ เช่น กระดาษ และพลาสติก

จะเห็นได้ว่า ในขยะที่ทิ้งเพื่อกำจัด ยังคงมีองค์ประกอบของขยะบางส่วนที่สามารถนำ
กลับมาใช้ใหม่หรือขายได้ แต่มีศักยภาพในการคัดแยกออกมาได้ต่ำมาก เนื่องจากไม่มีการคัดแยก ณ
แหล่งกำเนิดจึงทำให้วัสดุต่าง ๆ สกปรกเสียหายก่อน จะมีการคัดแยก ทำให้สูญเสียคุณค่าหากมี
นโยบายผลักดันให้มีการคัดแยกขยะ ณ แหล่งกำเนิดสามารถเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพในการ
คัดแยกขยะเพื่อนำกลับไปใช้ใหม่ของขยะดังกล่าว และจะช่วยลดปัญหาเหล่านี้ได้เป็นอย่างมากขยะ
ในบ้านเรือนหนึ่งควรถูกแยกออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มขยะอันตราย กลุ่มขยะอินทรีย์ที่ย่อยสลาย
ง่าย ขยะที่มีมูลค่าและขยะที่เหลือซึ่งเป็นขยะที่เผาไหม้ได้ และที่เผาไหม้ไม่ได้ ทั้งนี้เพราะวิธีการ
กำจัดขยะของแต่ละกลุ่มย่อมแตกต่างกัน ขยะที่ย่อยสลายได้ง่ายอาจนำมาฝังกลบ หรือทำปุ๋ยหมัก
ขยะที่เผาไหม้ได้สามารถนำไปเผาไหม้ได้ดี ส่วนขยะที่เผาไหม้ไม่ได้นำไปฝังกลบหรือนำไปใช้เป็น
วัสดุถมพื้นที่ได้ต่อไป (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม 2544: 62)

ดังนั้น ในการจัดการขยะที่ถูกต้องการ เริ่มจากการคัดแยกขยะที่ดี แล้วจึงเลือกเทคโนโลยี
ที่เหมาะสม ในการเลือกเทคโนโลยีเพื่อกำจัดขยะในกลุ่มเดียวกันจะทำให้ได้ง่าย สะดวก และมี

ประสิทธิภาพมากกว่า ซึ่งทำให้เกิดการกระตุ้น และเกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจได้ในที่สุด นอกจากนี้การใช้เทคโนโลยีในการกำจัดขยะเพียงอย่างเดียวอาจไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุดเสมอไป

2.10 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

พฤติกรรมในการกำจัดขยะมูลฝอยในหมู่บ้านศรีบุญยืนใช้กรอบแนวคิดในการศึกษาดังนี้

